

अमृतं आयमन

मुनि वैराग्यरति विजय

श्रुतलयन

વિષય : પ્રવચન-સુવાક્ય

લેખક : મુનિ વૈરાગ્યરતિ વિજય

પ્રકાશક : શુભાષિલાશા ટ્રસ્ટ

પ્રાપ્તિ સ્થળ : શ્રુતભવન સંશોધન કેન્દ્ર
૪૭/૪૮, અચલ ફાર્મ,
સચ્ચાઈ માતા મંદિર પાસે, કાત્રજ હિલ,
પુણે-૪૧૧ ૦૪૬
૦૨૦-૬૪૭૦૨૧૧૯

ઈ-મેઈલ : shrutbhavan@gmail.com

: ઉમંગ શાહ
અર્હમ્ ફ્લેક્સિપેડ
બી-૪૨૪, તીર્થરાજ કોમ્પ્લેક્સ,
વી. એસ. હોસ્પિટલ સામે,
માદલપુર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬
મો. : ૯૮૨૫૧ ૨૮૪૮૬

અમૃતવેલની સજ્ઞાય

અ.વ. ૨

- * સાધના પરમાત્માની કૃપા પામવા માટે છે.
- * પરમાત્મા દેશનાના માધ્યમે કૃપા કરે છે.
- * શાસ્ત્રો, પરમાત્મા તરફથી આપણને લખાયેલા કાગળ છે. પ્રભુના કાગળની લિપિ સદ્ગુરુ ઉકેલે છે. સદ્ગુરુ પ્રભુનો સંદેશ આપણા સુધી પહોંચાડે છે.
- * સ્વાધ્યાય કરવાની ત્રણ રીત છે ગોખવું, લખવું, શીખવું.
- * મહાન પુરુષો પોતાની નબળાઈનો ખોટો બચાવ નથી કરતા. નબળાઈનો બચાવ અભિમાનની નિશાની છે.
- * શરીરને દેખાવડું બનાવવાના સૌંદર્ય પ્રસાદનો બજારમાં તૈયાર મળી શકે છે. જીવનને સુંદર બનાવવાના પ્રસાદનો મનના વર્કશોપમાં જાતે જ ઘડવા પડે છે.

અ.વ. ૩

- * આત્મા સાથે જોડી આપે તે સ્વાધ્યાય.
- * ધર્મ કરતી વખતે જેને આત્મા યાદ ન આવે તેને સંસાર કરતી વખતે આત્મા કેવી રીતે યાદ આવે ?
- * સંસારમાં પણ આત્માની યાદ રહ્યા કરે - તેવી પ્રેક્ષિતસનું નામ ધર્મ.

- * મહાપુરુષોને આપણા આત્માની જેટલી ચિંતા છે તેટલી આપણને નથી.
- * શ્રવણ-પરિવર્તનનું પ્રથમ સોપાન છે.
- * વાણીમાં પાણીની જેમ મનને સ્વચ્છ કરવાનો ગુણ છે.

અ.વ. ૪

- * કમ્પ્યુટરમાં ડાટા (Data) સેવ કરવા અને ડીલીટ કરવા ક્રમાંડ આપવો પડે છે. માનવીના મગજમાં ડેટા કેન્સલ આપમેળે થાય છે. યાદ રાખવા મહેનત કરવી પડે છે, ભૂલવા નહીં.
- * મોબાઈલ દૂરના શબ્દને પકડવા સંવેદનશીલ છે. તેમ મન પ્રભુના શબ્દને પકડવા સંવેદનશીલ બનવું જોઈએ.
- * સંસાર શરીરના કેંદ્ર પર છે. ધર્મ આત્માના કેન્દ્ર પર છે.
- * આત્માને સમજ્યા વિના ધર્મ કરી શકાય નહીં.
- * જ્યાં જીવંતતા છે ત્યાં આનંદ છે, જ્યાં ચેતના છે ત્યાં જ જીવંતતા છે.
- * આત્મા બળથી નહીં, બુદ્ધિથી નહીં પણ સમર્પણથી મળે છે.
- * ભગવાન તમને ભગવાન બનાવે છે. જેણે ભગવાન બનવાની ઈચ્છા કરી તે અવશ્ય ભગવાન બને છે.
- * સંસાર તમને સુખી બનાવે છે, બંધનમાં મૂકવાની શરતે. ભગવાન તમને મુક્ત બનાવે છે. સર્વસ્વ સમર્પિત કરવાથી.

- * ‘જ્ઞાન અજુઆળજે’ અમૃતવેલનો પ્રથમ સંદેશ છે.
- * જ્ઞાન ન હોય તો મેળવો અને હોય તો સતત તેને શુદ્ધ કરો. સાધનાનો આ સાર છે.
- * જ્ઞાનની શુદ્ધિનાં ચાર સાધન છે. પ્રાર્થના, યાચના, ભાવના, સંવેદના.

અ.વ. ૫

- * વંદના દ્વારા અહંકાર ઓગળે છે.
- * પ્રાર્થના એટલે પ્રભુને સર્વસ્વનું સમર્પણ, યાચના એટલે પ્રભુના સર્વસ્વની માંગણી.
- * સર્વસ્વને સમર્પિત કર્યા પછી જ યાચના કરવાનો અધિકાર મળે છે.
- * ભૂંડ જેમ સ્વર્ગમાં ગટર શોધે તેમ સુખઘેલો જીવ ભગવાન પાસે જઈને સંસાર શોધે.
- * ગટરમાં પડીને કપડા બગડે તે ભૂલ છે. બાથરુમમાં પડીને કપડા બગડે તે મૂર્ખતા છે. સંસારમાં રહીને આત્મા ભૂલાય તો માફ કરી શકાય ધર્મક્ષેત્રમાં આવીને આત્મા ભૂલાય તે કમનસીબી કહેવાય.
- * આત્માનું જ્ઞાન પામવા ભીતરનો ભવ્ય પુરુષાર્થ જોઈએ.
- * ભીતરની શક્તિ પ્રાર્થનાથી ખીલે છે.
- * પ્રાર્થનામાં અશક્યને શક્ય કરવાની તાકાત છે.

- * પ્રાર્થના એક ચિકિત્સાપદ્ધતિ છે.
- * અહંકાર, પ્રાર્થનાને પૂર્ણ થવા દેતો નથી.
- * વંદના, પ્રાર્થનાની ભૂમિકા છે.
- * અનંત વંદના,
અકથ્ય વેદના અને
અઢળક વિશ્વાસ
હોય તો પ્રભુ મળે.

અ.વ. ૭

- * યુવાન શીખવાને તત્પર હોય.
- * પ્રેમ – સમજણ – શ્રદ્ધા – સંવેદના
આ ચાર ગુણના સરવાળાનું નામ જીવન છે.
- * Life = Love
+ Intelligence
+ Faith
+ Emotion

અ.વ. ૮

- * અંતરાત્માનો અવાજ પરમાત્માએ કરેલી પ્રાર્થનાનો જવાબ છે.
- * પરમાત્મા માણસની નહીં માનસની ભાષામાં વાત કરે છે.
- * પ્રાર્થના અપાર ધીરજમાં માને છે.
- * જ્યાં પ્રાર્થના હોય ત્યાં યાચના કેવળ કલ્યાણની જ હોય.

- * કરુણામાંથી જે માંગણી જન્મે તે યાચના.
- * પહેલા પોતાના દોષો પછી જગતના દોષો દૂર કરવાની યાચના જરૂર સફળ થાય.
- * ભૌતિક ક્ષેત્રે ઉછીનું ઘન અને અધ્યાત્મ ક્ષેત્રે પારકું જ્ઞાન બંને નકામા છે.
- * પરિવારમાં એક જ વ્યક્તિ જો અટલ શ્રદ્ધા ધરાવતી હોય, સમજણશીલ હોય તો એ પૂરા પરિવારને બદલી શકે છે.
- * ગુલાબ માણસને ગુલાબ ન બનાવે પણ સુગંધ તો આપી શકે. સદાચાર કદાચ બીજાને બદલી ન શકે પણ તેની સુગંધ તો પહોંચાડે જ.
- * સમજણ ગુલાબના સૌંદર્ય જેવી છે. જોનારની આંખ ઠારે. સંવેદના ગુલાબની સુગંધ જેવી છે. અનુભવનારનું અંતર ઠારે.

અ.વ. ૯

- * મૃતપુત્રની યાદમાં દુઃખી પિતા રસોઈનો સ્વાદ અનુભવતા નથી તેમ સતત રોગ, જરા અને મરણના ભયથી ત્રસ્ત આત્મા સાચા સુખનો અનુભવ કરી શકતો નથી.
- * જેલમાં કે હોસ્પિટલમાં મળતી સુવિધા વખાણવા લાયક નથી. તો સંસારમાં મળતા સુખ વખાણવા લાયક કેવી રીતે બને ?

- * સંસાર સતત ભય જન્માવે છે
પરમાત્મા અભય આપે છે.
- * ભયનું મૂળ છે
અજ્ઞાન, અનિશ્ચિતતા.
- * ભય આવે ત્યારે બે પ્રતિક્રિયા જન્મે છે.
ભયથી માણસ દૂર ભાગે છે.
ભય વિષે વિચારવાનું ટાળે છે.
- * ભયને દૂર કરવાનો ઉપાય છે જેના વિષે ભય છે
તેનું એનાલીસીસ (વિશ્લેષણ) કરો.
તેની પર વિચાર કરો.
- * સમજણના માધ્યમે જ ભય ટળે છે.
- * નબળી આંખ દોરડાને સાપ માને છે તેથી ડરે છે.
દયાનથી જોનાર વ્યક્તિ ક્યારેય કાલ્પનિક ભયનો
શિકાર બનતી નથી.
- * ભય ટાળવાની દૃષ્ટિ-સમજણ પરમાત્મા આપે છે.
- * સંસારમાં સહુથી મોટો ભય મૃત્યુનો છે.
- * જેણે આત્માની અમરતા જાણી લીધી છે
તેને મૃત્યુનો ભય સતાવતો નથી.
- * આત્માના અજ્ઞાનનું કારણ મોહ છે.
- * મોહને ઓળખવો ખૂબ અઘરો છે.
- * આપણી જ્ઞાનશક્તિ પર મોહનો કબજો છે.
જે જ્ઞાન દ્વારા આત્મા પામી શકાય છે
તે જ્ઞાન અત્યારે મોહના કબજામાં છે.

- * મોહ ત્રણ કામ કરે છે.
- આત્મા વિષે અજ્ઞાન જન્માવે છે.
- સુખની ઝંખનાને પદાર્થ લક્ષી બનાવે છે.
- સુખ વિષે ભ્રમણા જન્માવે છે.
- * સુખ, પ્રાપ્તિમાં નિષ્ફળતા આપીને સંતાપ જન્માવે છે.
- * ‘આપણે આત્મા નથી પણ શરીર છીએ’
એ ભ્રમણા મોહજન્ય છે.
સ્વના બોધને શરીરકેંદ્રી બનાવવાનું કામ મોહ કરે છે.
- * સુખ આત્માનો ધર્મ છે. છતાં મોહ પદાર્થમાં સુખની
ભ્રમણા ઉભી કરી દ્વિધા જન્માવે છે.
- * સંસારમાં સુખ નથી છતાં મોહ સંસાર
પાછળ મહેનત કરાવે છે. સુખ મળતું નથી
તેથી નિષ્ફળતાનો અહેસાસ નિરાશા જન્માવે છે.
- * આ દુનિયામાં દરેક વસ્તુમાં ભય છે. જ્યાં રાગ છે
ત્યાં ભય છે. એક વૈરાગ્યમાં જ અભય છે.
- * ઉપમિતિમાં મોહને સંસારનો રાજા કહ્યો છે.
- * સૂર્યને રાહુનું ગ્રહણ ક્યારેક જ લાગે છે.
આત્માને મોહનું ગ્રહણ અનાદિકાલથી લાગેલું છે.
- * મોહ, સાચી સમજને ઢાંકી દે છે.
ખોટી સમજને જન્મ આપે છે.

- * મોહ, રાગદ્વેષનો જન્મદાતા છે.
મોહને કારણે પદાર્થમાં સુખની કલ્પના જન્મે.
કલ્પનાથી પદાર્થનું આકર્ષણ થાય. (એટ્રેક્શન)
આકર્ષણ પછી પદાર્થનો સંપર્ક થાય, (કનેક્શન)
સંપર્કથી રાગદ્વેષની પ્રતિક્રિયા જન્મે. (રિ-એક્શન)
- * ડૉક્ટર ઓપરેશન કરતા પહેલાં દરદીને બેહોશ કરે છે તેમ મોહ સુખની ભ્રમણા જન્માવતા પહેલાં ઇન્દ્રિયોમાં ઉત્તેજના જન્માવી આત્માને બેહોશ કરે છે.

અ.વ. ૧૧

- * દષ્ટિ વિના જીવનને જાણવું શક્ય નથી.
- * જીવન વિષેનું અજ્ઞાન, જીવન વિષેનું અધૂરું જ્ઞાન, જીવન વિષેનું ઊંઘું જ્ઞાન. જીવનને બગાડી શકે છે.
- * મોહનાં ત્રણ લક્ષણ છે -
સ્વકેન્દ્રિતા, સુખકેન્દ્રિતા, સફળતાકેન્દ્રિતા
- * પોતાના વિચારમાંથી બહાર ન આવવું,
બધા જ સુખને પોતાની તરફ ખેંચવા,
સ્વાર્થ માટે ગમે તે કરવા તૈયાર થવું એ દુર્જનતા છે.
- * દુનિયામાં બે પ્રકારના માણસો જીવે છે.
(૧) શ્રીમંત દુઃખી (૨) ગરીબ દુઃખી
શ્રીમંત વ્યક્તિના દુઃખ શ્રીમંત હોય,
ગરીબ વ્યક્તિના દુઃખ ગરીબ હોય.
- * સ્વાર્થ મૂલક સુખ અને સફળતા
સંતાપને જ જન્મ આપે છે.

- * સ્વાર્થી માણસને પૈસા મળે તો વધુ દુઃખી થાય.
- * જેમ જેમ સ્વાર્થની માત્રા વધે, તેમ તેમ સંતાપ વધે.
જેમ જેમ કચ્છા ભાવના વધે, તેમ તેમ પ્રસન્નતા વધે.
- * સંસારના સુખ પાછળ પણ સંતાપ છૂપાયેલો છે.
- * ભગવાનની દષ્ટિએ સંસારને જોવાનો પ્રયત્ન કરવાથી 'સંતાપ' દેખાય છે.

શ્રી. સુ. ૧

- * જ્યાં સંસાર છે ત્યાં સંતાપ છે.
- * મોહ પહેલાં સંસાર પેદા કરે છે,
સંસાર સંતાપ પેદા કરે છે.
- * (આપણા માટે) બહારનો સંસાર સંતાપ જનક નથી,
અંતરનો સંસાર સંતાપ જનક છે.
અંતરનો સંસાર પાપ જનક છે.
- * સંસાર દરિયો છે. તેમાં નિમિત્તોના મોજાં ઉછળતાં રહે છે. તેના સહારે જ જીવનની નાવ પાર ઉતારવાની છે. નિમિત્તો દ્વારા પાણી નાવમાં પ્રવેશે તો નાવ ડૂબે.
- * બહારનો સંસાર અંતરમાં પાંચ ઈન્દ્રિય અને મનના માધ્યમે પ્રવેશે છે.
- * બહારનો સંસાર થોડો હોય પણ અંતરનો સંસાર વધુ હોય તો સંતાપ વધારે હોય.
ભિખારીને નિમિત્તોનો સંસાર ઓછો છે.
પણ અપેક્ષાનો સંસાર મોટો છે માટે દુઃખી છે.

- * નિમિત્તોનો સંસાર મોટો હોય પણ અપેક્ષાનો સંસાર સીમિત હોય તો માણસ સુખી.
- * સંસારને ઓળખો. સંતાપ આપમેળે શમી જશે.
- * પાપનો વિચાર, મોહને ટાળવાનો ઉત્તમ ઉપાય છે.
- * પાપનું મૂળ દોષ છે.
- * દોષ દૂર કરવા જાત સાથે સંઘર્ષ કરો. તે માટે પ્રતિબદ્ધ બનો.

યુવા સંસ્કાર પર્વ

શ્રી. સુ. ૬

- * સંપર્કથી સંબંધ સંબંધથી સમજણ સમજણથી સંવેદના સંવેદનાથી સમાધાન સમાધાનથી સમર્પણ ખીલે છે. આ છ ગુણના સરવાળાથી ‘સંસ્કાર’ ઘડાય છે.
- * નદીનો ‘સંપર્ક’ કિનારા સાથે છે, ‘સંબંધ’ ઘરતી સાથે છે, ‘સમર્પણ’ દરિયામાં છે. માટે તે પવિત્ર છે.
- * રાખ અને પાણીનો સંબંધ કેવળ સંપર્કની કક્ષાનો છે. બંનેમાંથી કોઈને ફાયદો નથી.
- * સાકર અને પાણીનો ‘સંબંધ’ છે. પાણીને મીઠાશ મળે છે.
- * માછલી અને પાણીનો સંબંધ સમર્પણની કક્ષાનો છે. પાણી વિના માછલી જીવતી નથી.
- * ખરાબ મિત્ર સહુથી મોટું વ્યસન છે.
- * સંબંધના ચાર પ્રકાર છે. સમર્પણનો સંબંધ (સ્પીરીટ્યુઅલ રીલેશનશીપ), સદ્ભાવનો સંબંધ (પર્સનલ રીલેશનશીપ), સ્વાર્થનો સંબંધ (પ્રોફેશનલ રીલેશનશીપ), સંઘર્ષનો સંબંધ (કોન્ફ્લેક્શનલ રીલેશનશીપ)

- * ભયાનક આગમાં નાખેલ દરેક ચીજ રાખ થઈ જાય છે તેમ સંઘર્ષમાં હોમાતી દરેક વ્યક્તિની માનસિક શાંતિ ખાખ થઈ જાય છે.
- * બે ઝાડના સંઘર્ષથી જન્મતો અગ્નિ દાવાનળ બનીને જંગલમાં ફેલાઈ જાય છે. તો બે વ્યક્તિના સંઘર્ષથી જન્મતી આગ આખા સમાજમાં/વિશ્વમાં ફેલાય છે.
- * પેટ્રોલમાં નાંખવામાં આવેલી ચિનગારી કે ચિનગારી પર નાંખવામાં આવેલું પેટ્રોલ આગને ભડકાવે છે. તેમ સંબંધમાં ઊભો કરાતો સંઘર્ષ કે સંઘર્ષના ઊભા કરાતા સંબંધ અશાંતિ જ ઊભી કરે છે.
- * ઝેર વિનાનો સાપ હજી મળી શકે પણ સંઘર્ષ વિનાના સંબંધ નહીં મળે.
- * કાચ આખો હોય ત્યાં સુધી તૂટવાનો ભય હોય, તૂટી જાય પછી વાગવાનો ભય હોય. સંબંધ અખંડ હોય ત્યાં સુધી તૂટવાનો ભય હોય, તૂટી જાય પછી દિલને વાગવાનો ભય હોય.
- * તૂટેલો કાચ કેવળ શરીરને ગુસ્સાન કરે, તૂટેલા સંબંધ પ્રસન્નતાને ગુસ્સાન કરે.
- * સંઘર્ષના સંબંધનો કાચના ગ્લાસની જેમ ઝડપથી ફેંસલો આવી જાય છે. સંબંધમાં સંઘર્ષ તૂટેલા અરીસા જેવા હોય છે. રોજ આપણા ટૂકડાં કચા કરે.
- * સંઘર્ષનું બીજ ધારણામાં છે.

- * આંતરિક ધર્મ બે પ્રકારનો છે પુણ્યની પુષ્ટિ, પાપની શુદ્ધિ.
- * લગ્નમાં પહેરી જવાના કપડા પહેરીને સ્મશાનમાં ન જવાય તેમ પુષ્ટિરૂપ ધર્મ સંસાર માટે ન કરાય.
- * ચહેરો ઘોચા વિના મેકઅપ ન કરાય તેમ પાપશુદ્ધિ કર્યા વિના પુષ્ટિરૂપ ધર્મ ન કરાય.
- * પાપનો વિચાર ધર્મનું પહેલું પગથિયું છે.
- * પાપના પાંચ સ્તર છે.
  - પાપનું નિમિત્ત
  - પાપનો વિચાર
  - પાપની પ્રવૃત્તિ
  - પાપની પરિણતિ (પ્રશંસા)
  - પાપનું પરિણામ
- * પાપ ત્યાગના પાંચ સ્તર છે.
  - ભૂતકાળના પાપનો પસ્તાવો
  - વર્તમાનના પાપનો ત્યાગ
  - ભવિષ્યના પાપનું પરચક્ષ્ણાણ
  - પાપનો સ્વીકાર
  - પાપની સજાનો સ્વીકાર.
- * પાપ બાંધવું કે નહીં એ તમારા હાથમાં છે. બંધાઈ ગયેલા પાપથી છૂટવું કે નહીં એ પણ તમારા હાથમાં છે.

- આપણે જો પાપ કર્મ છોડવાની તક ગુમાવીએ તો જ કર્મ સજા આપે છે.
- * કર્મ સત્તાએ નક્કી કરેલી સજામાં ધર્મસત્તા ફેરફાર કરી શકે છે.
  - કર્મસત્તા નીચલી કોર્ટ છે. ધર્મ સત્તા ઉપલી કોર્ટ છે.
  - * જે પાપ કરતી વખતે ધર્મસત્તાની હાડોહાડ ઉપેક્ષા થાય કે પરિણામ ઉગ્ર હોય તે પાપ તરત ફળ આપે.
  - * કર્મસત્તા પાપની સજાનો અમલ કરતા પહેલા તમને પસ્તાવો કરવાની તક આપે છે.
  - * પાપની પ્રવૃત્તિ કરતાં પાપની પરિણાતિ વધારે ખરાબ છે. પરિણાતિ નવા પાપની ઈચ્છા કરાવે છે. પરિણાતિ પાપની આદત પાડે છે. પરિણાતિ જૂના પાપને છોડવા દેતી નથી.
  - * પાપના સ્વીકારથી/પશ્ચાતાપથી પાપની પરિણાતિ ઓછી થાય છે.
  - * પાપની પ્રવૃત્તિમાં આનંદ, પાપની પ્રવૃત્તિની આદત, પાપની પ્રવૃત્તિનો આદર, પાપની પરિણાતિને મજબૂત બનાવે છે.
  - * શરીરને બાંધવું શક્ય છે, મનને બાંધવું અશક્ય પતંગને દોરીથી બાંધી શકાય હવાને નહીં.
  - * પરિણાતિ જેટલી ઉત્કટ, પસ્તાવો તેટલો જ ઉત્કટ જોઈએ.
  - * હૃદયને ગૂઢ બનાવ્યા વિના પાપ ટકી શકતું નથી.

- * અહિતમાં પ્રવૃત્તિ એટલે પાપ. પાપની આદત એટલે દોષ.
- * નાના દોષોની ઉપેક્ષા, મોટા દોષો માટે દરવાજો છે.
- * ઘરનો કચરો નોકર સાફ કરે એ બની શકે પેટનો કચરો દવા સાફ કરે એ બની શકે શરીરનો મેલ પાણી સાફ કરે એ બની શકે પણ મનનો કચરો તો મન દ્વારા જ સાફ થાય. પાપનો મેલ પસ્તાવાના જળથી જ ધોવાય. દોષના મળ સારા વિચારથી જ સાફ થાય.
- * દોષની કબૂલાત કરવા હિંમત જોઈએ. સજા સ્વીકારવાની તૈયારી હોય તો જ કબૂલાત થાય.
- * દોષની જવાબદારી સ્વીકારવાથી જ કબૂલ કરવાની હિંમત પ્રગટે.
- * દોષોને અંતરમાંથી ઉલેચવા માનસિક બળ કરવું પડે તે માટે બળવાન આલંબન જોઈએ. આલંબન જેટલું મજબૂત સંવેદનશીલતા તેટલી જ વધારે.
- * દોષોની કબૂલાત ભગવાન સામે કરવી શ્રેષ્ઠ છે તે કરતા ગુરૂ સામે કરવી શ્રેષ્ઠ ગુરૂ સામે કરવા કરતાં જેનો અપરાધ થયો છે તેની પાસે કરવી શ્રેષ્ઠ.

- * હૃદયનો મેલ સાફ થયા પછી જે જળ બચે છે તે આંસુ બનીને બહાર નીકળે છે.
- * પાપ ઉપર રડવું આવે તે પણ સદ્ભાગ્ય છે.
- * ગુણ ઉપર વિશ્વાસ, ગુણ પ્રત્યેની વફાદારી, ગુણલક્ષી વ્યવહાર આ ત્રણ સત્ત્વની નિશાની છે.
- * તલવારની ધાર પર ચાલવા જે સત્ત્વ જોઈએ તે કરતાં વધુ સત્ત્વ ગુણની વફાદારી કેળવવા જોઈએ.

શ્રા.સુ. ૧૧

- * સંકલ્પની શક્તિથી સત્ત્વ ખીલે છે.
- * સત્ત્વના છોડને સંકલ્પના જળથી સીંચો. સદ્ગુરૂ પ્રાપ્તિ રૂપ ઇળ મળશે. સુવિચારની સુગંધ મળશે, સદાચારનું સોંદર્ય પામશે.
- * અપેક્ષાની આગથી સારા સંકલ્પનું જળ વરાળ બનીને ઊડી જાય છે.
- * સારા વિચારના અમલ કરવામાં વાર લગાડવાથી સંકલ્પ નબળો પડે છે.
- * મનને વિકલ્પ કરવાની આદત છે. શ્રદ્ધાને સંકલ્પ કરવાની આદત છે.
- * સમંદરનો કોઈ છેડો નથી. અપેક્ષાઓનો કોઈ અંત નથી.

- * બોલાયેલા વચનની ભાવનાથી સંકલ્પશક્તિ મજબૂત બને છે. આત્મવિશ્વાસ વધે છે. વિશ્વસનીયતા પ્રાપ્ત થાય છે.
- * જેને પોતાના વચન પર વિશ્વાસ ન હોય તેના વચનમાં બીજાને વિશ્વાસ શી રીતે જન્મે ?
- * વચન આપતા પહેલાં સો વાર વિચાર કરો. આપ્યા પછી પૂરું કરવા એક વાર પણ નહીં.
- * સારા માણસના વચન હાથીના દાંત જેવા હોય છે. મોઢાંમાંથી નીકળે પછી પાછા જાય નહીં. સાધારણ માણસના વચન કાચબાની ડોક જેવા હોય છે. નિર્બળ.

શ્રા.વ. ૩ + ૪

- * ઉકળતા પાણીમાં નાંખેલો કોઈ પણ પદાર્થ ઉકળવા માંડે છે. ઉકળતાં મનમાં નાંખેલો સારો વિચાર પણ ઉકળવા માંડે છે.
- * સંતાપનો અગ્નિ, મન-વચન-કાયાના પાત્રમાં રહેલાં ભાવનાનાં જળને ગરમ કરે છે.
- * પાણીનો ઉકળાટ ઊભરા દ્વારા બહાર આવે છે. ભાવનાઓનો ઉકળાટ કષાય દ્વારા બહાર આવે છે.
- * ઊભરો શમાવવા ગેસ બંધ કરવો પડે અથવા તપેલી ગેસ પરથી ઉતારવી પડે.

કષાય શમાવવા અપેક્ષાનો અગ્નિ શાંત કરવો પડે
અથવા નિમિત્તોથી દૂર રહેવું પડે.

- * ગલત વ્યક્તિ, ગલત વાતાવરણ, ગલત વાંચન – કષાયના નિમિત્ત છે.
- * જે લાગણીને સમજી શકે તે કષાયને સમજી શકે
જે કષાયને સમજી શકે તે જ કષાયને જીતી શકે.

ભા.સુ. ૧૪

- * ભૂલ કર્યા પછી બચાવ કરવો તે અભિમાન.
- * સમૃદ્ધિ અને સંપત્તિ, પ્રસન્નતા હોય તો જ સફળ છે.
- * વિચારોમાંથી ‘હું’ની બાદબાકી કરવાથી પ્રસન્નતા આવે.
- * ચોવીસ કલાકમાં ‘હું’ વિનાના વાક્યો અને વિચારો કેટલા ?

ભા.સુ. ૧૫

- * કરોળિયો પોતાની આસપાસ લાળની જાળ બનાવે છે,
અંતે તેમાં જ સપડાય છે. માણસ પોતાની આસપાસ
અભિમાનની જાળ બનાવે છે. અંતે તેમાં જ સપડાય છે.
- * ‘હું જ સારો છું’ આ ધારણા અભિમાન.
- * અભિમાન બીજા વિષે વિચારવા ન દે.
રામ રાવણના સૈનિક પર દયા કરે,
રાવણ રામના સૈનિક પર દયા નથી કરતો.
- * અભિમાન ભૂલાવે છે,
અભિમાન ભૂલનો બચાવ કરાવે,
અભિમાન બીજાની ભૂલ બતાવે.

- * કપડાં માપનાં જ શોભે તેમ
તમારી ધારણા સાઈક મુજબની જ શોભે.
- * અભિમાન સત્યને સ્વીકારવા દેતું નથી.
ભગવાનના વચન પરમલોકનું સત્ય છે.
મૃત્યુ પરલોકનું સત્ય છે.
તેનો વિચાર નથી આવતો.

શ્રા.વ. ૯

- * જૈનશાસન ભાવથી સ્પર્શે તો જ મોક્ષમાર્ગ મળે.
- * ધર્મ ત્રણ પ્રકારનો છે.
– પાત્રતા (Ability)
– પ્રવૃત્તિ (Activity)
– પરિણતિ (Achievement)
- * પાત્રતા બીજ સ્વરૂપ છે.
પ્રવૃત્તિ વાવણી સ્વરૂપ છે.
પરિણતિ વિકાસ સ્વરૂપ છે.
- * પ્રવૃત્તિ બાહ્ય ધર્મ છે.
પાત્રતા અને પરિણતિ આંતરધર્મ છે.
- * પ્રવૃત્તિ, પરિણતિલક્ષી હોવી ઘટે.
- * ધર્મ કરતાં આનંદ અનુભવાય તો સમજજો
– પરિણતિ વિકસી રહી છે
ધર્મ કરતાં ઉદ્ભેગ જન્મે તો સમજજો
– પરિણતિ સૂઝાઈ રહી છે.

- * પ્રવૃત્તિની તાકાત ૧% છે. પાત્રતાની તાકાત ૯૯% છે.
- * પાત્રતાનું સંરક્ષણ અને પાત્રતાનું સંવર્ધન પ્રવૃત્તિ દ્વારા થાય છે. અલબત્ત, પ્રવૃત્તિ પરિણતિલક્ષી હોય તો.

શ્રા.વ. ૧૦

- * ધર્મ સમજવા 'યોગ' (મન-વચન-કાયા)ની જરૂર પડે. ધર્મ પામવા 'ઉપયોગ'ની.
- * બે પરસ્પર વિરૂદ્ધ દિશામાં એક સાથે ઉપયોગ પ્રવર્તતો નથી.
- * ઉપયોગને દિશા આપવાનું કામ યોગ કરે છે.
- * ઉપયોગ આત્મશક્તિ છે. યોગ સાધનશક્તિ છે.
- * 'મોહ' ઉપયોગ શક્તિને સંહરે છે.
- * રાગ-દ્વેષ ઉપયોગશક્તિને ખોટી દિશામાં પ્રવર્તાવે છે.
- * દોષ ઉપયોગ શક્તિને કલુષિત કરે છે.
- * યોગ જો પરમાત્મા અથવા તો આત્મા સાથે જોડાય તો પાત્રતા ખીલે છે.
- * આત્મશક્તિ પર વિશ્વાસ રાખવાથી, આત્મશક્તિ આધારિત જીવન જીવવાથી ઉપયોગની ધારા જીવંત બને છે.

શ્રા.વ. ૧૧

- * ધર્મ, આત્માની શક્તિનો વિકાસ કરવામાં સહાય કરે છે.
- * ધર્મ, આત્માનું પતન અટકાવે છે.
- * દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ અને ભવ અનુસાર થતાં ઈચ્છા અને પુરુષાર્થના સંગમથી આત્માની પાત્રતા ખીલે છે.
- * કષાયોની ક્ષમાપના અતિચારની આલોચના પાપનું પ્રતિક્રમણ પર્યુષણ પર્વનાં ત્રણ કર્તવ્ય છે.
- * પર્યુષણ પર્વમાં આ પાંચ ભાવ જ્યારે જાગે તરત જ અમલમાં મૂકજો. ક્ષમા તરત માંગજો + આપજો દયા જાગે તરત જ દયા કરજો પ્રભાવના સતત કરજો તપની ઈચ્છા જાગે ત્યારથી શરૂ કરજો આલોચના, પાપ યાદ આવે ત્યારથી શરૂ કરજો.
- * પાંચ ભાવને અટકાવજો કષાય નહીં કરવા. આરંભ નહીં કરવા. અંતરાય નહીં કરવા. પાપ નહીં કરવા. વ્યસ્તતા નહીં કરવી.

શ્રા.વ. ૧૩

- * સંઘ – સંસ્થા અને સમાજ ત્રણે જૂદા છે.
- * સમાજ એટલે સાંસારિક સમાન ઉદ્દેશને માટે ભેગો થયેલો સમૂહ.
- * સંસ્થા – વહિવટ માટે દેખરેખ રાખતી વ્યવસ્થા.
- * સંઘ-મોક્ષમાર્ગની આરાધના માટે એકત્રિત થયેલ જિનાજ્ઞા સમર્પિત સમુદાય.
- * વહિવટ માટે સંઘની સંસ્થા હોય. દ્રવ્ય વહિવટ કરવો એ સંસ્થાનો ભાગ છે. સંઘનો આગેવાન આરાધકોનું ધ્યાન રાખે.

શ્રા.વ. ૧૨

- * સહુથી વધુ પાપ મનથી થાય છે. માટે મનને સાફ કરવાનું અને સાફ થયેલાં મનને સાચવવાનું
- * જેણે ભવિષ્ય બનાવવું હોય તેણે વર્તમાન સુધારવો જોઈએ.
- * ધર્મની પ્રભાવના પૈસાથી નહીં, ભાવથી અને સમર્પણથી થાય છે.
- * આપણા પગ ભગવાનની શોધ કરવા નીકળે તે યાત્રા. ભગવાનની શોધ જ્યાં અટકે તે તીરથ.

ક્ષમાપના

શ્રા.વ. ૧૩

- * બે પ્રકારના દુઃખ છે
અશાતાનું દુઃખ, અસમાધિનું દુઃખ
- * અહિંસાથી અશાતાનું દુઃખ ટળે,
ક્ષમાપનાથી અહિંસાનું દુઃખ ટળે
- * જીવનમાં અશાતાના દુઃખો ૫% છે.
અસમાધિના દુઃખો ૮૫% છે.
- * અસમાધિ જન્મે છે
વ્યક્તિ પ્રત્યેના દુર્ભાવથી.
વિષયો પ્રત્યેના દુર્ધ્યાનથી.
- * દોષ જોવાની આદત
ફરિયાદ કરવાની આદત અને
ક્રોધ કરવાની આદત
– દુર્ભાવ પેદા કરે છે.
- * દોષને જ ચાદ કરવાની આદત
જાતને જ મહત્ત્વ આપવાની આદત
વધુ પડતી અપેક્ષા રાખવાની આદત
– દુર્ધ્યાન જન્માવે છે.
- * દુર્ભાવ કરવાથી –
પ્રેમ કરવાની શક્તિ ઓછી થાય છે.

પ્રેમ પામવાની પાત્રતા ઘટતી જાય છે.
સંવેદનશીલતાની બાદબાકી થાય છે.
સારા વિચારો ટકતા નથી.

- * એક વ્યક્તિ પ્રત્યેનો દુર્ભાવ સર્વવ્યક્તિ પ્રત્યેના પ્રેમને સંહરે છે.
- * ક્ષમા દ્વારા દુર્ભાવ ઓછો થાય છે. અહંકાર ક્ષમાનો મોટો દુશ્મન છે.
- * સમતા-શીલ અને સરળતા હોય તો પાપોની આલોચના સારી રીતે થઈ શકે છે.
- * શ્રી પાર્શ્વનાથ ચરિત્રમાંથી સમતાનો શ્રી નેમનાથ ચરિત્રમાંથી શીલનો શ્રી આદિનાથ ચરિત્રમાંથી સરળતાનો - સંદેશ મળે છે.

શ્રા.વ. ૪

- * સાધનાના ક્ષેત્રે પતન થાય તેના ત્રણ કારણો છે.
આલંબન નબળા છે.
ગુણો ઓછા છે.
સત્ત્વ ઓછું છે.

ભા.સુ. ૧૪

- * અભિમાન સિમેંટ જેવું છે. શરૂમાં નરમ પણ સૂકાઈ ગયા પછી સખત.
- * આસક્તિ આકર્ષણ પેદા કરે છે
અભિમાન આસક્તિને મજબૂત બનાવે.

- * અભિમાન,
- ભૂલ કબૂલવા દે નહીં.
- ગુણને દોષમાં ફેરવી દે.
- સારા બનવા અટકાવે.
- દોષને પોષે.
- પાત્રતાને ખતમ કરે.
- જ્ઞાન રોકે.
- દોષનો સ્વીકાર કરવા ન દે.
- * દોષની કબૂલાત અને સજા ભોગવવાની તૈયારી આ બે જ કાફી છે, માફીપાત્ર થવા માટે.
- * ઘરનો કચરો ગટર વાટે બહાર નીકળે છે, હૃદયનો કચરો આંખો વાટે બહાર નીકળે છે.
- * જ્યાં સદ્ભાવ છે ત્યાં જીવંતતા છે, જ્યાં જીવંતતા છે ત્યાં પ્રેમ છે. પ્રેમ અને અભિમાન સાથે રહેતા નથી.
- * પ્રસન્નતા હોય તો જ સમૃદ્ધિ અને સંપત્તિ સફળ બને.
- * અભિમાન અમૃતને ઝેર બનાવે. સમર્પણ ઝેરને અમૃત બનાવે.

ભા. સુ. ૧૫

- સાધનાને સફળ કરતા પાંચ સૂત્ર
- * જે સાધના કરવી છે તે માટે તમારી શક્તિ કે પાત્રતા છે કે નહિ ? તે ચકાસો.
- * તમારી શક્તિનું માપ ગુરૂ પાસે કઢાવો.

- * સાધનાની શઙ્ખાત ગુઙ્ગી આજ્ઞા અને પ્રસન્નતાથી કરો.
- * દરેક પળે લક્ષ્યને નજર સામે રાખો, સાધના કરતાં પ્રલોભનમાં અટવાઈ ન જતા.
- * સફળતાનો યશ ગુઙ્ગે આપજો, નિષ્ફળતા મળે તો કચાશને ઓળખજો.

ભા.વ. ૧૦

રાગ ઢ્લેષથી બચવાનાં પાંચ સૂત્ર

- * ઘરમાં મહેમાનની જેમ રહો.
ઘરમાં દરદીની જેમ રહો.
ઘરમાં કેદીની જેમ રહો.
મહેમાન બીજાના ઘરમાં મમત્વ વિના રહે છે.
દરદી દવાખાનામાં પરવશતાથી રહે છે.
કેદી જેલમાં સજા કાપવા રહે છે.
- * મૃત્યુને નજર સમક્ષ રાખો.
- * વીતરાગ-વિરાગી પર રાગ કરો.
- * રાગજન્ય આકર્ષણો સામે લડો. મિઠાઈ ભાવતી હોય તો તેનું આકર્ષણ ઘટે નહીં ત્યાં સુધી લડો.
- * ગુણ જોવાની આદત પાડો,
દોષ દેખાય તો નજર ફેરવી લો.

ભા.વ. ૨

- * સત્યના આગ્રહમાં જડતા ન હોય,
સત્યના આગ્રહમાં વિવેક હોય.
- * અભિમાન તત્કાલ પરિણામ જુએ,
અંતિમ પરિણામ ન જુએ.
- * પોતાના દોષને અને ભૂલને પ્રસન્નતાપૂર્વક સ્વીકારો :
અભિમાન ભાગી જશે.
- * ભૂલનો શરતી સ્વીકાર પણ અભિમાનનું જ પ્રતીક છે.

ભા.વ. ૮

- * આત્મપ્રશંસા સાંભળવાની ભૂખ અધૂરપની નિશાની છે.
- * તમને જે ગુણની પ્રશંસા સાંભળવી ગમે તે ગુણ તમારામાં નથી એમ સમજજો.
- * પ્રશંસા સાંભળવાથી અભિમાન વધે છે. વિચારશક્તિ ખતમ થાય છે.
- * સાધનામાં આગળ વધવું હોય તો તમારા દોષોને સરળતાથી સ્વીકારો
કોઈ તમારા દોષ પ્રગટ કરે તો રાજી થાઓ
ખોટા આરોપોને સહજતાથી લો.

ભા.વ. ૯

- * રાગ પુનરાવર્તન માંગે છે, ઢ્લેષ પરિવર્તન માંગે છે.
- * સંસાર સુખ માટે ચેતનને જડ બનાવે
સંસ્કાર સુખ માટે ચેતનને પૂર્ણ ચેતન બનાવે.

ભા.૫. ૧૨

- * અભિમાનથી દષ્ટિ વિકૃત બને છે.
- * અભિમાનની પહેલી અસર આંખમાં, બીજી જીભમાં અને ત્રીજી વર્તનમાં થાય છે.
- * સત્તા, અભિમાની માણસના પતનનું કારણ બને છે. સંપત્તિ, વિલાસનું કારણ બને છે. શક્તિ, બરબાદીનું કારણ બને છે.

ભા.૫. ૧૪/૧

- * મૂર્તિ બે રીતે બને –
પથ્થરના ઘડતરથી, ઘાતુના ગળતરથી
માણસ ભગવાન બે રીતે બની શકે
અભિમાનને તોડવાથી, સર્વસ્વના સમર્પણથી.
- * પેટ્રોલ વિના એકલી ચાવી મારવાથી ગાડી ચાલતી નથી.
ભાવ વિના એકલી ક્રિયાથી ધર્મમાં પ્રગતિ થતી નથી.
- * ગાડી બગડેલી હોય કે સારી હોય પણ પેટ્રોલ ન હોય કે પેટ્રોલ હોય પણ લક્ષ્ય સુધી લઈ જતી ન હોય તો આપણા માટે નકામી છે તેમ ક્રિયા ગડબડવાળી હોય, શુદ્ધ ક્રિયા પણ ભાવવિનાની હોય, ભાવ હોય પણ પ્રણિધાન ન હોય તો ગુણસ્થાનક સુધી લઈ જતી નથી.
- * આપણાં ધર્મનું અંતિમ લક્ષ્ય મોક્ષ છે તો પ્રથમ લક્ષ્ય સમ્યગ્દર્શન છે.
- * આપણે ગાડીમાં હોઈએ અને ટિકીટ ઘરે હોય તો ચાલતું નથી તેમ ધર્મ શરીરમાં હોય અને મનમાં રાગદ્વેષ હોય તો ચાલતું નથી.

- * ઘાસલેટથી સ્ટવ બળે
ટૂક ચલાવવા ડીઝલ જોઈએ
મોટર ચલાવવા પેટ્રોલ જોઈએ
વિમાન ચલાવવા શુદ્ધ પેટ્રોલ જોઈએ
ઉપગ્રહ ચલાવવા અતિશુદ્ધ પેટ્રોલ જોઈએ
તેમ
સામાન્ય ગુણો પામવા વ્યવહાર ધર્મ ચાલે
વિશેષ ગુણ પામવા વિશિષ્ટ ધર્મ જોઈએ
લોકોત્તર ધર્મ પામવા વિશુદ્ધ ધર્મ જોઈએ
સમ્યગ્દર્શન વિ. પરિણામ પામવા અતિવિશુદ્ધ
ભાવધર્મ જોઈએ.
- * સમ્યગ્દર્શનથી દીનતા મટે છે.
- * ભગવાન પાસે વારંવાર સમ્યગ્દર્શનની પ્રાર્થના કરો.
- * સમ્યગ્દર્શનનો રાગ કેળવો.
- * ‘વિવેક’ સમ્યગ્દર્શન પામવા માટે ઉત્તમ ગુણ છે.
- * મારા આત્મા માટે હેય શું, ફોય શું, ઉપાદેય શું તેનો વિચાર તે ‘વિવેક’.

ભા.૫. ૧૪/૨

- * સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિના ઉપાય
(૧) સમ્યક્ત્વની જિજ્ઞાસા
(૨) આત્મનિરીક્ષણ
(૩) હેય-ફોય-ઉપાદેયનો વિવેક
(૪) જાગૃતિ (પ્રતિભાવોમાં રાગદ્વેષ પ્રત્યે)

- * એક પદાર્થ પ્રત્યે એકથી વધુ વિષયના રાગ-રૂઢેષ હોય છે.
- * કેટલી ચીજો પર મમતા છે ? એ કરતાં મહત્વનું છે ચીજો પર કેટલી મમતા છે ?
- * રાગરૂઢેષના વિચારોને જીતવા આસાન છે, રાગરૂઢેષની લાગણીને જીતવી કઠણ છે.
- * વિચારો જીતવા સહેલા છે વાસના જીતવી અઘરી છે.
- * પ્રતિપક્ષી વિચાર, વિચારને રોકે. પ્રતિપક્ષી વાસના, વાસનાને રોકે છે. પ્રતિપક્ષી વિચાર દેખાય પ્રતિપક્ષી વાસના ન દેખાય તેનું કારણ રાગનો પક્ષપાત છે.
- * રાગરૂઢેષની લાગણી અને ભાવનાને જીતવામાં બે તત્ત્વ આડે આવે છે અહંતા - મમતા.
- * મોટરમાં જતા જે સામાન હોય તે કરતાં વિમાન મુસાફરી કરતી વખતે સામાન ઓછો કરવો પડે છે. સમ્યદર્શન પામવા, આત્માના આકાશમાં ઉડાણ ભરવા મમતાનો ભાર ઓછો કરવો પડે.
- * જે વસ્તુ ખોયાનો અફસોસ થાય તે વસ્તુ પર મમતા છે.
- * આપણી મમતા ત્રણ વસ્તુ પર કેન્દ્રિત થયેલી છે; સુખ, સુખના સાધનો પર, શરીર પર.

(ભા.વ. ૦))

- * મિથ્યાત્વ, પાપ ન હોય તો પેદા કરે, હોય તો પાપને ઓળખવા ન દે.
- * સાપણ બચ્યાંને ખાય અને નવા બચ્યાંને જન્મ આપે તેમ મિથ્યાત્વ હિંસા - પરિગ્રહથી વધે અને હિંસા પરિગ્રહને વધારે.
- * જીવને જ્યારે સુખની ઈચ્છા થાય ત્યારે આત્માને બદલે પદાર્થ દેખાય છે - મિથ્યાત્વને કારણે.
- * સુખની ઈચ્છા થાય ત્યારે આત્માને યાદ કરો. મિથ્યાત્વ નબળું પડશે.
- * આત્મજાગૃતિ-મિથ્યાત્વને મંદ કરવાનો શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે.
- * મિથ્યાત્વ, મમતા પેદા કરે-પરિગ્રહમાં. મમતા જીવે છે કષાયોથી.
- * જેમ પ્રત્યેક કષાયની અસર અલગ હોય તેમ ભેગા થયેલા કષાયની અસર અલગ હોય. ગોળ - ઘી - લોટથી બનતાં શીરાની જેમ.
- * ગારવ એટલે લોભ અને અભિમાનનું મિશ્રણ.
- * લોભ આકર્ષણ કરાવે, માન આસક્તિમાં બાંધી રાખે.
- * ગોળ - ઘી - લોટથી બનેલો શીરો પચવામાં ભારે. કષાયોનું મિશ્રણ પચાવવામાં ભારે.

આ.સુ. ૧

- * જે મળે તેમાં ગૃહિણી
જે નથી મળ્યું તેની તીવ્ર ઝંખના
આ મિશ્ર કષાય = ગારવ
- * ગારવ કાદવ જેવો છે.
કાદવમાં ફસાયેલ વ્યક્તિ જેમ જેમ બહાર નીકળવાનો
પ્રયત્ન કરે તેમ વધારે ફસાય છે.
ગારવના કળણમાં ઘરતી નથી માટે ચિત્ત વધુ ડૂબે.
- * કાદવમાંથી બહાર નીકળવા બહારનો સહારો જોઈએ
ગારવમાંથી બહાર નીકળવા ગુસ્સો સહારો જોઈએ.
- * આહાર-આરામ-અહંકારની તૃપ્તિ ગારવ છે.
- * આહાર વિષે અસંતોષ અને અહંકાર રસગારવ કહેવાય
પેટ ભરેલું હોય છતાં ભાવતી ચીજ ખાવાનું મન થાય
તે અસંતોષ.
- * પોતાના વૈભવનું પ્રદર્શન કરવાનો અને સાચવી
રાખવાનો ભાવ તે ઋદ્ધિગારવ. પૈસા - ઘર - સંપત્તિ
વધારવાની અને સાચવવાની ઈચ્છા.
- * સુખ-ભોગના સાધનો ભોગવવાની ઈચ્છા તે શાતા
ગારવ.
- * રસ ગારવથી અષાઢાભૂતિ પડ્યા.
- * રસ-ઋદ્ધિ-શાતા ગારવથી શેલકજી પતિત થયા.

- * ગારવ પ્રમાદ કરાવે
પ્રમાદ વ્યસન કરાવે
વ્યસન પરવશ બનાવે
પરવશતા દીન બનાવે
દીનતાનો પરિણામ ત્યાગનું વીર્ય ફોરવવા ન દે.
- * આશા શ્રીમંતને પણ દાસ બનાવે.
- * ગરીબ એ છે - જેને સંપત્તિની ઈચ્છા છે.
શ્રીમંત એ છે જેને સંપત્તિની ઈચ્છા નથી.
- * ઈચ્છા જેટલી વધારે, પરવશતા તેટલી વધારે.

આ.સુ. ૨

- * અપેક્ષા અને આકર્ષણ શુદ્ધ લોભ છે. વસ્તુ પ્રાપ્ત થશે
જ તેવી ખાતરી ન હોય પણ મેળવવાની તીવ્ર ઈચ્છા
હોય તે લોભ.
જ્યારે વસ્તુ પ્રાપ્ત થવાની સંભાવના ઊભી થાય ત્યારે
લોભમાં અભિમાન ભળે તે ગારવ.
ગારવ = લોભ + અભિમાન
ઈર્ષા = ક્રોધ + અભિમાન
- * મળી શકતી વસ્તુ પર ગારવ જન્મે
બીજાને મળેલી વસ્તુથી ઈર્ષા જન્મે
- * રાગ રેશમની દોરીથી બાંધે
ઢ્રેષ કાંટાની દોરીથી બાંધે
- * ઈર્ષા, ઢ્રેષના પરિવારની સભ્ય છે.

આ.સુ. ૩

- * રાગ ઓછો થાય તો દ્વેષ આપમેળે ઓછો થાય.
- * ઈર્ષ્યા જન્મે છે સ્પર્ધાના ભાવથી.
સ્પર્ધાભાવ અભિમાનથી જન્મે.
- * ઈર્ષ્યા નાગણ જેવી છે. ડંખ માર્યા વિના રહેતી નથી.
- * સમાન ક્ષેત્ર, સમાન સંબંધ ધરાવતા આદમી સાથે ઈર્ષ્યા થાય.
- * બિખારીને પાસે બેસીને ભીખ માંગતા બિખારી પર ઈર્ષ્યા થાય. શ્રીમંતની ન થાય.
- * ‘પી ન શકું ઢોળી તો શકું’એ ઈર્ષ્યાનો ભાવ.
- * ઈર્ષ્યાથી દોષદષ્ટિ જન્મે છે. દોષદષ્ટિ સદ્ભાવને બાળીને ભસ્મ કરે, સદ્ભાવ તૂટે ત્યાં અવિશ્વાસ જન્મે છે.
- * ઈર્ષ્યા મુક્ત બનવા
  - અભિમાનને સાચવવાની ભાવના છોડો.
  - સરખામણી કરો, સ્પર્ધા નહીં.
  - દોષને બદલે ગુણ જોતા શીખો.
  - ગુણવાન વ્યક્તિને પ્રેમ કરો.
  - મૈત્રીનો હાથ લંબાવો.
  - બીજાના દોષ સ્વીકારવા જેટલા ઉદાર બની જાવ.
- * ચંદન કપાઈને, ઘસાઈને પણ સુગંધ આપે છે.
તેમ સારા માણસો ઠગાઈને,
ઘસાઈને પણ સદ્ગુણ આપે છે.
- * ચંદન સાથે પડેલું લાકડું પણ સુગંધી બને.
સારા માણસો સાથે બેસવાથી મન સદ્ગુણી બને.

આ.સુ. ૪

- * પરમાત્મા બનવા આત્માને ગુણસંપન્ન બનાવો,
ગુણસંપન્નતા સમર્પણથી આવે છે.
- * ધરતીમાં ઘતૂરો વાવો તો ઝેર મળે,
આંબો વાવો તો ફળ મળે.
આત્મા દોષને સમર્પિત હોય તો દુષ્ટ.
ગુણને સમર્પિત હોય તો ગુણી
- * સારા કામ કરે એ સારો નહીં,
સારા આદર્શ હોય તે સારો માણસ.
- * સમર્પણ માટે દિલની સરળતા જોઈએ.
- * માયા સરળતાની દુશ્મન છે, સચ્ચાઈની દુશ્મન છે.
- * સરળતા વિના વિશ્વાસ આવતો નથી.
- * દુનિયા સારી માને તેથી સારા નથી થવાતું.
આત્મા સારો બને તો સારા થવાય.
- * જે છે તે છૂપાવવું, જે નથી તે બતાવવું તે માયા.
- * ક્રોધ જન્મે નિષ્ફળતાથી.
માન જન્મે નિર્બળતાથી.
માયા જન્મે નિઃસત્ત્વતાથી.
- * નિઃસત્ત્વતા માયાની માતા છે,
બેવફાઈ માયાની બહેન છે.
અવિશ્વાસ માયાનો પુત્ર છે.
જૂઠ માયાનો ભાઈ છે.

- * તમે જ્યારે જ્યારે માયા કરો છો, અસત્ય બોલો છો ત્યારે તમારું મન જે સીધું ચાલતું હોય છે તે વક્ર થાય છે (Twist), તે સંફલેશ કરે છે. વક્રતાની આદત ચીટીંગ કરાવે.
- * આપણે માતા-પિતા-ભાઈ-બહેન-શિક્ષક-ભાગીદાર-ઘરાક-સગા-સંબંધી-સાથે માયા કરી છે તેમ - ભગવાન અને ગુરૂને પણ બાકી નથી રાખ્યા.
- * જે માતાપિતા સંતાન પાસે જૂઠ બોલે છે. તે તેના હૃદયને નિષ્કુર બનાવવાનું પાપ કરે છે.
- * માયાને પ્રભાવે તમે તમારો મૂળ ચહેરો કદરૂપો કરી નાંખ્યો છે. હોરર શો જેવા ચહેરા પર તમે અસંખ્ય મહોરા ચઢાવો છો. જેટલી વ્યક્તિ તેટલા ચહેરા. જેવો પ્રસંગ તેવા ચહેરા.
- * માયાવી માણસ બેજવાબદાર હોય. તે પોતાની ભૂલની જવાબદારી ન સ્વીકારે. બીજાના કામની જવાબદારી ન સ્વીકારે. પોતાના વચનની જવાબદારી ન સ્વીકારે
- * માયાવીની જીભ પર ઝેર હોય, સ્યુગર કોટેડ. અભિમાની માણસની જીભ પર પ્યોર ઝેર હોય.
- * માયાવી વ્યક્તિ કોઈ કામની ના પાડે નહીં અને કોઈ કામ કરે નહીં. તે કોઈની સાથે જલ્દી ભળે નહીં, ભળે તો વિશ્વાસ કરે નહીં. મનમાં અંતર જ રાખે.
- * જેની સાથે પ્રેમ કરે તેને જ હેરાન કરે. (લવ એન્ડ હેટ રીલેશનશીપ.)

- * માયાવી મનથી શંકાશીલ હોય. મનથી ગભરાયેલો હોય.
- * વિશ્વાસ ત્યાં હોય, જ્યાં પારદર્શકતા હોય.
- * રાવણના દસ ચહેરા માયાનું પ્રતીક છે.
- * સાચ સાચવવા માટે જે મહેનત કરવી પડે છે તેનાં કરતાં જૂઠ સાચવવા ઘણી વધારે મહેનત કરવી પડે છે. આશ્ચર્ય એ છે કે મહેનત છતાં જૂઠ સચવાતું નથી. સત્ય પ્રગટ થયા વિના રહેતું નથી.
- * સત્યને સાચવવાની મહેનત તે ધર્મધ્યાન, અસત્યને સાચવવાની મહેનત તે આર્તધ્યાન.
- * ધર્મધ્યાનથી સમાધિ જન્મે, આર્તધ્યાનથી સંકલેશ જન્મે.
- * ચિંતા ચિતા જેવી છે જે માણસને બાળ્યા કરે. ચિતા શરીરને બાળે, ચિંતા મનને બાળે.
- * ચિંતા આર્તધ્યાન કરાવે, ચિંતા ધર્મધ્યાન કરાવે. ચિંતા કષાયલક્ષી હોય, ચિંતા કર્મલક્ષી હોય.
- * માથામાં દુઃખાવો હોય ત્યાં સુધી ચેન નથી પડતું. શરીરમાં તાવ હોય ત્યાં સુધી ખોરાક નથી પચતો. મનમાં માયા હોય ત્યાં સુધી શુભવિચાર નથી આવતા. આવે તો ટકતા નથી.
- * માયાથી મનને વાળવા (૧) સરળ બનો, (૨) સ્પષ્ટ બનો (૩) સ્થિર બનો.

આ.સુ. ૫

- * ભાર સાથે પર્વત પર ચડવું કઠણ છે,
અભિમાન સાથે પરમાત્મા સુધી પહોંચવું કઠણ છે.
- * પથ્થર નરમ હોય તો જ ઘડાય,
ઘાતુ પીગળે તો જ મૂર્તિ બને. અભિમાન ઘટે,
સમર્પણ ખીલે તો જ પરમાત્મા બની શકાય.
- * અભિમાનની મોટી નબળાઈ છે – સખતાઈ.
- * અભિમાન બુદ્ધિના સહારે ચાલે છે.
- * અભિમાન સ્વાર્થ પેદા કરે છે.
સ્વાર્થ બોધને સંકુચિત કરે છે.
- * દુનિયાને જોવા બુદ્ધિનું માધ્યમ ઉપયોગી છે.
આત્માના ક્ષેત્રે નિરૂપયોગી છે.
દૂર જોવાનાં ચશ્માં અને નજીક જોવાનાં ચશ્માં
જુદા હોય તેમ દુનિયાને જોવાની દૃષ્ટિ અને
આત્માને જોવાની દૃષ્ટિ જુદી હોય.
- * ડાબડા પહેરેલો ઘોડો એક જ દિશા જુએ. સ્વાર્થ
ચડાવેલી બુદ્ધિ એક જ દિશા જુએ – પોતાનો લાભ.
- * બુદ્ધિની પરવશતા એટલે અભિમાન,
બુદ્ધિનો પ્રેમ એટલે અભિમાન.
- * સમર્પણ અનુશાસન સ્વીકારે, અભિમાન આક્રમણ કરે.
- * કોઈની સલાહ સાંભળવી ન ગમે, કોઈની આજ્ઞામાં
રહેવું ન ગમે, કોઈની સલાહ લેવી ન ગમે,
કોઈને નમવું ન ગમે તે અભિમાન.

- * અભિમાન બુદ્ધિને પરવશ છે, બુદ્ધિ ઇંદ્રિયને પરવશ
છે, ઇંદ્રિય પદાર્થજગતને પરવશ છે.
- * બુદ્ધિનું ક્ષેત્ર સીમિત છે.
તેના દરેક સવાલના જવાબ આપવા જરૂરી નથી.
- * સમર્પણથી બુદ્ધિની ધાર તેજ બને છે. તે સૂક્ષ્મ બને છે.
સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી ધર્મ જણાય છે.
ધર્મ દ્વારા મોક્ષમાર્ગ દેખાય.
- * બુદ્ધિ સાચી વાત સમજવા ન દે.
અભિમાન સાચી વાત સ્વીકારવા ન દે.
મિથ્યાત્વ સાચી વાતનો વિરોધ પેદા કરે.
- * સમર્પણ કેળવવા બુદ્ધિની મર્યાદા નક્કી કરો.
તમે ન કરી શકો તો ગુરૂ ભગવંતને સોંપી દો.
- * બુદ્ધિને સમર્પિત બનવા કરતા ગુરુને સમર્પિત બનો.
- * પૂછી-પૂછીને કરવાની આદત સ્વચ્છંદતા પર રોક
લગાવે છે.
- * અભિમાન બીજાના જ્ઞાનને નકારે છે.
સમર્પણ પોતાના અજ્ઞાનને નકારે છે.
અભિમાન પોતાના જ જ્ઞાનને સ્વીકારે,
સમર્પણ બીજાના જ્ઞાનને સ્વીકારે.

આ.સુ. ૬

- * અભિમાન એકલા રહેવામાં માને છે. બીજાનું અસ્તિત્વ
સ્વીકારવા જેટલી ઉદારતા અભિમાનમાં નથી.

- * બે અસ્તિત્વ છે.
વાસ્તવિક – આત્માનું, (Self spirit)
કાલ્પનિક – અભિમાનનું (Self image)
- * અભિમાન આત્માના અસ્તિત્વને ભૂલાવે.
- * એક અભિમાન બીજા અભિમાનને સહન કરતું નથી.
- * બીજાના અભિમાનને શબ્દો દ્વારા તોડવાની ચેષ્ટા એ આલોચના કે અપમાન.
- * આલોચનાનાં ત્રણ મોઢાં છે. –
નિંદા, ફરિયાદ, રજનું ગજ કરવાની ટેવ.
- * નિંદામાં ક્રોધ – માન – માયા ત્રણનું સંમિશ્રણ છે.
આક્રમણ – ક્રોધ છે. સુરક્ષાની ભાવના અભિમાન છે.
નિર્બળતા માયા છે.
- * બીજાની ઇભેજ તોડીને રાજી થવાથી અભિમાન મજબૂત બને.
- * નિંદાનું નુકસાન – ગુણવાન વ્યક્તિ વિષે નબળો અભિપ્રાય બંધાય.
- * જે વાત સાચી નથી, જે વાત જરૂરી નથી,
જે વાત કામની નથી, તેને સાંભળવી નહીં.
- * નિંદા બીજાની કરો તે ગમે
બીજા તમારી કરો તે ગમે ?
- * જે કામ માટે ફરિયાદ કરો તે કામ તમે ફરિયાદ વિનાનું કરી શકો તો ફરિયાદ કરજો.

- * પારકા ઘરનો કચરો ઘરમાં ઠાલવવો અક્કલ વિનાનું કામ છે. તો નિંદા સાંભળવી તે ?
- * બીજા પર કાદવ ઉછાળતાં પહેલા તમારા હાથ ગંદા થાય છે.
બીજાની નિંદા કરતા પહેલાં તમારા વિચાર ગંદા થાય છે.
- * પ્રસાર અત્તરનો હોય, ગંદકીનો ન હોય.
પ્રસાર ગુણોનો હોય, દોષનો ન હોય.

આ.સુ. ૧૫

- * ગિરવે મુકાયેલી જમીનની જેમ આપણા ગુણો અત્યારે મોહને આદીન છે.
- * ગુણોને પ્રાપ્ત કરવા મહેનત કરવી ગુણોને સ્વભાવ બનાવી દેવા, ગુણ-સ્વભાવને સ્થિર કરવો, તે દ્વારા ગુણોની સ્થિરતા કેળવવી તે ચારિત્ર.
- * ચારિત્ર વીર્યનો ઉઘાડ કરે છે, કષાયની શક્તિને મંદ કરે છે.
- * કષાય વીર્ય શક્તિને મંદ કરે.
- * લક્ષ્યપૂર્વકની ક્રિયા તે ચારિત્ર છે.
- * ચારિત્ર વર્તમાન ગુણસ્થાનને સ્થિર કરે છે, ઉપરિતન ગુણસ્થાનને પ્રાપ્ત કરવાના ભાવ જન્માવે છે, લેશ્યા શુદ્ધ કરે છે, મોહને મંદ કરે છે.
- * સામાયિક ચારિત્ર છે, જો સર્વવિરતિના ભાવ જન્મે તો.

- * ચારિત્રધર્મ આંગળી પકડીને સર્વવિરતિ સુધી લઈ જાય.
- * વરસમાં એક વાર ચારિત્રને પામવાની પ્રામાણિક મહેનત કરો. ઘર છોડીને એકાંત સ્થાનમાં જઈ સંસારને ભૂલવાનો પ્રયત્ન કરો. સાધુ ભગવંતના ચરણમાં બેસી વિરતિના ભાવ જગાવવા ચાચના કરો. ઘરમાં વિરતિનો વેષ રાખો.
- * આકર્ષણ-અપેક્ષા-આક્રમણ અને આર્તદયાન રાગના તબક્કા છે. રાગની આ કડીઓમાં અપેક્ષાને તોડવાનો યત્ન તે તપ. આકર્ષણને તોડવાનો યત્ન તે ચારિત્ર
- * એક ઈચ્છા પૂરી કરવા ૧૦ ઈચ્છા કરવી પડે તે દુઃખ અને ઈચ્છા પૂરી ન થાય તો અપેક્ષા ભંગનું દુઃખ. ઈચ્છા દુઃખની મા છે.
- * શરીરની નિષ્ક્રિયતાને આળસ કહેવાય. મનની નિષ્ક્રિયતાને પ્રમાદ કહેવાય.

આ.વ. ૨

- * અભિમાન, અજ્ઞાન, આળસ - સાધનામાં બાધક ત્રણ દોષ છે.
- * સાચા ખોટાનો વિચાર કર્યા વિના વાતને પકડી રાખવી તે હઠ.
- * સત્ય સમજ્યા પછી તેમાં મક્કમ રહેવું તે આગ્રહ.

- * હાથી મગરમચ્છના જડબામાં ફસાયેલા પગને છોડાવી શકતો નથી તેમ હઠીલો માણસ અભિમાનના જડબામાં ફસાયેલ વિચાર છોડાવી શકતો નથી.
- * હઠ લાગણીતંત્રને નિષ્ક્રિય બનાવે, બુદ્ધિને નકામી બનાવે, દષ્ટિને સંકુચિત બનાવે. હઠ કષાયની તાકાતને વધારે. હઠ સમાધાન વૃત્તિનો નાશ કરે છે. હઠ હૈયાને સંકુચિત બનાવે.
- * જે કષાય સાથે હઠ ભળે તે કષાય અગ્નિકુંડની આગની જેમ જીવંત રહે છે.
- * કષાય કરવો તે ભૂલ, કષાયની જિંદ કરવી તે મોટી ભૂલ.
- * ખેંચવાની રબર તણાય, જિંદથી કષાય તણાય. વધુ ખેંચાણથી રબર તૂટે, વધુ જિંદથી દિલ તૂટે.
- * વાવાઝોડામાં પર્વતો તૂટી જાય છે. નબળું ઘાસ : નેતર ટકે છે કેમ કે ઝૂકે છે. કષાયનું ઉગ્ર વાવાઝોડું તમારા દિલ પર ત્રાટકે ત્યારે નેતર જેવા બની જાશે.
- * વાવાઝોડું ઘરતીને ખેદાન મેદાન કરે, આવેશ પ્રસન્નતાને ખેદાન મેદાન કરે.
- * માણસે કુદરતને ઘણું નુકસાન પહોંચાડ્યું છે છતાં ચ કુદરત આપતી રહી છે. તે કળા માણસ શીખી લે તો તે પણ કુદરત જેવો સુંદર બની રહે.
- * કષાયમાં, નશામાં કે બેહોશીમાં બોલાયેલા શબ્દો પર ધ્યાન આપશો નહીં.

- * આજે જે તમારી પર કષાય કરે છે એ જ ક્યારેક તમને પ્રેમ કરતા હતા તે કેમ ભૂલી જાય છે ?

આ.વ. ૩

- * ધર્મ સામગ્રીનું સાચું દર્શન અંતરની આંખથી થાય.
- * સામગ્રીનું મહત્ત્વ સૂક્ષ્મ, સ્પષ્ટ, સ્થિર બુદ્ધિથી સમજાય.
- * માહિતીનો અભાવ = અજ્ઞાન એમ નહીં, ખોટી માહિતી પણ અજ્ઞાન છે.
- * ખોટી માહિતી અનર્થને પણ અર્થ માનવા પ્રેરે છે.
- * બુદ્ધિ વગરની વ્યક્તિ અજ્ઞાની હોય તે જરૂરી નથી બુદ્ધિ હોય અને વાપરતા ન આવડે તો તે પણ અજ્ઞાની છે.
- * અલ્પજ્ઞાન અને અવળું જ્ઞાન પણ અજ્ઞાન જ કહેવાય.
- * અલ્પજ્ઞાનનું અભિમાન અને અવળાં જ્ઞાનનું અભિમાન અસાધ્ય છે.
- * ડ્રાઇવર વિનાની ગાડી, ખલાસી વિનાનું વહાણ અને માર્ગદર્શક વિનાનો ધર્મ ત્રણેની એક જ ગતિ છે – વિનાશ.
- * અજ્ઞાન, અધૂરપ, અહંકાર-જ્ઞાનના દુશ્મન છે.
- * પોતાના અજ્ઞાન વિષેનું ભાન સર્વશ્રેષ્ઠ જ્ઞાન છે.
- * અજ્ઞાનની પ્રતીતિ શિષ્યભાવ છે.

- * જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય પાંખ છે, ભક્તિ પંખિણી છે, ગુરૂ આંખ છે.
- * સમજણ છે, ગુરૂ નથી = અહં ગુરૂ છે, સમજણ નથી = અજ્ઞાન.
- * ગુરૂના વચન વગરનો ઘણો ધર્મ ઘાસની ગંજી જેવો. ગુરૂ વચન પૂર્વકનો થોડો ધર્મ સોનાની લગડી જેવો.

આ.વ. ૪

- * શિષ્ય બનીને આવેલ સમર્પિત વ્યક્તિને ગુરૂ ત્રણ ચીજ આપે
(૧) સદ્બુદ્ધિ (૨) કરૂણા (૩) ધ્યાનકળા
- * સદ્બુદ્ધિ અને કરૂણા માટે ગુરૂ મહેનત કરે. ધ્યાન માટે શિષ્ય મહેનત કરે.
- * ધર્મ આરાધનાના તમામ રસ્તા ધ્યાનના રાજમાર્ગને મળે છે. ધ્યાનના રાજમાર્ગથી મોક્ષમાં જવાય.
- * આપણો મોક્ષમાર્ગ ધ્યાનમાં દેખાય.
- * ધર્મ (ક્રિયા)ને ધ્યાન બનાવો, ધ્યાનને ધર્મ બનાવો.
- * લક્ષ્યની સ્પષ્ટતા (આત્મા), વિચારોમાં સ્થિરતા અને અપાર ધીરજ વિના ધ્યાન સિદ્ધિ થતું નથી.
- * શાસ્ત્ર દ્વારા સમજણ સ્વરૂપ જ્ઞાન મળે (બૌદ્ધિક). ધ્યાન દ્વારા સમજણ અનુભવમાં ફેરવાય.
- * શું કર્યું એ મહત્ત્વનું નથી, શું પામ્યા એ મહત્ત્વનું છે.

- * દરેક ક્રિયા ક્રિયાયોગ તો બને જો તેમાં ભાવ ભળે. ભાવ ધ્યાનથી ખીલે છે.
- * ધ્યાન = આત્મવીર્યનું આત્મામાં સમર્પણ.
- * ધ્યાનનું પ્રથમ પગથિયું છે – વિચારશુદ્ધિ.
- * મનની એકાગ્રતા અને આત્માના વીર્યનો ઉદ્ઘાસ આ બે ધ્યાનના પાયા છે.
- * જેવા વિચારો તેવું ધ્યાન. વિચારો ધ્યાનનું રો મટિરિયલ છે.
- * સદ્ગુરૂ અને સ્વાધ્યાય, સદ્વિચારના શ્રેષ્ઠ આલંબન છે.
- * ક્રિયા કરતાં પહેલાં ૧૦ મિનિટ ધ્યાન કરો.
- * જે સાંભળો છો, વાંચો છો તે યાદ રાખો (વાચના)
- * જે સાંભળો છો તેમાંથી તમારી જાત માટે ૧૦ સવાલ ઊભા કરો. (પૃચ્છા)
- * સાંભળેલું વારંવાર યાદ કરો. (પરાવર્તન)
- * સાંભળેલી વાતો પર આત્મલક્ષી વિચાર કરો. (અનુપ્રેક્ષા)
આ ચાર ધર્મધ્યાનના સાધન છે.
- * સંલીનતા, સહનશીલતા અને શુક્લ આહાર ધ્યાનના સહાયક છે.
- * આળસ એટલે ઉત્સાહની મંદતા.

- * સંપર્કમાં આવતી દરેક વ્યક્તિના ગુણોની ફાઈલ બનાવો, જ્યારે તેના દોષ દેખાય, ઉશ્કેરાટ જાગે ત્યારે તે વ્યક્તિની ફાઈલ વાંચો.

આ.વ. ૬

- * જ્યાં વૈરાગ્ય છે ત્યાં નિર્ભયતા છે. જ્યાં નિર્ભયતા છે ત્યાં શાંતિ છે.
- * જ્યાં રાગ છે ત્યાં પરવશતા છે. જ્યાં પરવશતા છે ત્યાં કલેશ છે.
- * વસ્તુ પરનો કામરાગ વિરાગથી ઘટે, વ્યક્તિ પરનો સ્નેહરાગ ગુણાનુરાગથી ઘટે, વિચાર પરનો દષ્ટિરાગ ધર્મરાગથી ઘટે.
- * ચિંતા ભયનો પ્રકાર છે.
- * એકલા ઊભા રહેવાની હિંમત હોય તો ભાવધર્મ પ્રાપ્ત થાય.
- * બધાને રાજી કરવા જનાર કોઈને રાજી કરી શકતો નથી.
- * રાગ શુદ્ધભાવને શોષી લે છે.
- * ધર્મની પ્રગતિ અટકે છે : કારણ રાગ.
- * રાગ છે માટે બીજાની જરૂર પડે.
- * તમારો આત્મા એકલો છે માટે ધર્મ એકલાએ કરવાનો.
- * બીજા બધામાં ભાગ હોય, ભાવમાં ભાગ ન હોય.

આ.વ. ૭

- * ધ્યાન સાધનાની ચાર શરત –
  - (૧) મન સ્વસ્થ હોવું જોઈએ.
  - (૨) મન શાંત હોવું જોઈએ.
  - (૩) મન સબળ હોવું જોઈએ.
  - (૪) મન સરળ હોવું જોઈએ.
- * દુનિયામાં સહુથી મોટો ભાર જૂઠનો છે.
- * જૂઠને કારણે મનનું નૈતિક બળ તૂટે છે.
- * સત્ય જણાવ્યા પછી તેને ફેરવવા આત્માને સંકલેશમાં મૂકવો પડે.
જૂઠ આચરવા સંકલેશ કરવો પડે.
જૂઠ બોલવા સંઘર્ષ કરવો પડે.
જૂઠ છૂપાવવા દુર્ધર્માન કરવું પડે.
- * જૂઠ બોલતી વખતે આત્મા,
શેરડી ઘાણીમાં પીલાય તે રીતે પીલાય છે.
- * જૂઠને કારણે બીજાનો વિશ્વાસ તૂટે છે, બીજાને શંકા જન્મે છે, બીજાને દુઃખ થાય છે, બીજાને ક્રોધ જન્મે છે.
- * જૂઠથી આત્મા દ્વિધામાં મૂકાય છે, દ્વિધા સંકલેશનું કારણ છે.
- * અસત્યથી મન દૃષ્ટ બને.
- * જીવનમાં જૂઠ ન બોલ્યા હોય તેવા દિવસો કેટલા ?
- * ૨૪ કલાક જૂઠ છોડી દો, જૂઓ શાંતિ મળે છે કે નહીં ?

- * જૂઠ ગેંગ્રીન જેવું છે. શરૂમાં જ અંગૂઠો કાપી નાંખીએ તો પ્રાણ ગુમાવવા ન પડે.
જૂઠ શરૂમાં જ સ્વીકારી લઈએ તો બહુ ઓછી સજા ભોગવવી પડે.
- * ક્રોધ, લોભ, ભય, મશ્કરી; જૂઠ બોલવાના કારણો છે.
- * ભૂલને સ્વીકારી લો
ભૂલનો બચાવ કરશો તો
જૂઠા સાબિત થશો.
- * અસત્યથી આત્મવિશ્વાસ તૂટે છે.
- * ખોટો માણસ આંખમાં આંખ મેળવીને વાત કરી શકતો નથી.
- * સાચા માણસ પાસે જૂઠ બોલવું અઘરું છે.
- * લોકથી ગભરાઈને, લોકને ખૂશ કરવા કે બોલ બોલ કરવાની ટેવથી ખોટું બોલવાની આદત પડે છે.
- * ખોટું બોલવાથી ખરાબ બનવાની હિંમત વધે છે.
- * સહુથી મોટું બળ સત્ય છે.
- * લોકપ્રિય થવાની મદદથી બચવા રોજ થોડો સમય એકાંતમાં બેસી આત્મચિંતન કરો.
- * રોજ એક કલાકથી વધુ સમય મૌન પાળો.

આ. ૧. ૮

- * આત્માનું પરિવર્તન મનના પરિવર્તનથી જ સાધી શકાય.
- * વિચારો મનનો ખોરાક છે. જેવો ખોરાક તેવું શરીર જેવા વિચાર તેવું મન.
- * વિચાર રોગ બને છે, દુર્દ્યાનથી. વિચાર યોગ બને છે, ધર્મધ્યાનથી.
- * ધ્યાન દ્વારા વિચારોનું નિયંત્રણ થાય છે.
- * વિચાર કરવો એ પણ કળા છે. માણસ યા તો વિરોધ કરે છે, યા તો અનુકરણ કરે છે. વિચાર નથી કરતો.
- * ધ્યાન માટે વિચારોને ઉત્તમ આલંબન આપો. ધ્યાનના આલંબન પર તીવ્ર પ્રેમ કરો.
- * એક સાથે ઘણા વિચારોની આદત વિચારશક્તિને નબળી બનાવે છે, મન અસ્થિર બને છે.
- * ઘણા વિચારો કરવા મનને વિકેન્દ્રિત થવું પડે. એક સાથે આવતા વિચારોનું સંતુલન સાધવા ઝડપ કરવી પડે છે. તેથી ચંચળતા આવે છે. તેમાંથી આવેશ જન્મે છે. આવેશથી કષાયો આવે છે.
- * ધ્યાન એટલે વિચારોનો સંવર.

- * સંવર એટલે ચોકીદાર – જે રોકે તે. (કિટેક્ટર) – સંશોધક.
- * વિચાર વાસ્તવિક જોઈએ (Realistic), કાલ્પનિક નહીં (Idial). પોતાના જોઈએ (Self), બીજાના નહીં. હકારાત્મક જોઈએ (Positive), નકારાત્મક નહીં (Negative) સાધક જોઈએ (Result-oriented) બાધક નહીં.
- * એક સાથે એક જ વિચાર કરો, દરેક વિચાર પરિણામને નજર સમક્ષ રાખીને કરો. નિર્ણય લેતા પહેલા વિચાર કરો.

આ.૧. ૧૦

- * જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્રના વિચારોનું આલંબન ધર્મધ્યાનનું પહેલું પગથિયું છે.
- * શુભવિચારોમાં એકાગ્રતા ધર્મધ્યાન છે.
- * વિચારોમાં એકાગ્રતા લાવવા આલંબન પર ઉત્કટ પ્રેમ કરો.
- * જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની ક્રિયા ધ્યાન બને છે. – પ્રેમ દ્વારા.
- * જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રમાંથી જે યોગ વધુ મજબૂત હોય તેનો આધાર લઈ બીજા યોગોને મજબૂત બનાવો.
- * જે યોગ નબળો હોય તેમાં મહેનત કરો.

- * જ્ઞાનની ક્રિયા દ્વારા જ્ઞાન પર,
દર્શનની ક્રિયા દ્વારા દર્શન પર,
ચારિત્રની ક્રિયા દ્વારા ચારિત્ર પર
પ્રેમ કેળવો.
- * એક જ ક્રિયા કે એક જ વ્યક્તિ અલગ અલગ રૂપે જ્ઞાન-
દર્શન-ચારિત્રનું આલંબન બની શકે છે. ક્રિયા કે વ્યક્તિને
જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપે જોવાના સંસ્કાર કેળવો.
- * ઉત્કટ પ્રેમથી ભાવ માટે ઉપયોગી વીર્યની સ્ફુરણા
થાય છે.
- * પ્રેમ વધે છે, વિનય દ્વારા.
- * વિનયના પાંચ પ્રકાર - ભક્તિ - બાહ્ય, બહુમાન -
આંતર, ગુણસ્મૃતિ, અવગુણ ઢાંકવા, અનાશાતના.
- * સ્થિરતા, સરળતા અને સચ્ચાઈ આ ત્રણ ગુણો ધ્યાન
સાધનામાં અનિવાર્ય છે.
- * વિચારોના વાવાઝાડોના સ્થાને ભાવોની ભરતી આવે
તો ધર્મ ચરિતાર્થ બને.
- * વિચારોને ભાવની કળામાં ફેરવવાની કળા 'ધ્યાન' છે.
- * વિચારનો પતંગ આકાશમાં તે દિશામાં ઊડે છે જે
દિશામાં રાગ-દ્વેષ તેને લઈ જાય છે.
- * રાગદ્વેષ વિચારોનો બેઝ છે.
- * જેમાં રાગ વધારે હોય તેના વિચાર વધારે આવે. જેનો
દ્વેષ વધુ તેના વિચાર વધુ.
- * વિચારને વિષય (subject) જોઈએ. મનના માધ્યમે
રાગદ્વેષ વિચારને વિષયોનું ઈંધણ પૂરું પાડતા રહે છે.

- * ક્રિયાઓ અરણિ મંથન જેવી છે. જેનાથી ભાવરૂપ
અગ્નિ પ્રગટે છે. જે રાગદ્વેષને સળગાવે છે.
- * રાગદ્વેષ તમારા ભાવને દબાવી દે છે.
પ્રગટ થવા દેતા નથી.
- * ભાવ ઘણી મહેનતે પ્રગટ થાય,
બહુ ઓછો પ્રગટે,
બહુ ઓછો સમય માટે પ્રગટે.
સાચવી ન રાખો તો તરત વીલાઈ જાય.
- * જૂનાં રાગદ્વેષને દૂર કરવા મનમાં તે માટે પ્રબળ
સંતાપ કરો.
રાગદ્વેષને પરવશ ન બનો. તમારા વિચારો રાગદ્વેષની
પકડમાંથી મુક્ત કરવાની તક શોધતા રહો.

કા.સુ. ૩

- * શાસ્ત્રો સુખડનાં ટુકડા જેવા છે, મગજના ઓરસિયા
પર સ્વાધ્યાયરૂપ ઘર્ષણ દ્વારા તેનો લેપ તૈયાર થાય
તે મન પર લગાવવાથી મન શાંત બને.
- * પરમાત્માની મૂર્તિની જેમ સૂત્રાક્ષરો દર્શનીય છે.

કા.સુ. ૪

- * દૂધમાંથી દહી, દહીમાંથી માખણ બને તેમ શાસ્ત્રોના
સ્વાધ્યાયથી અનુપ્રેક્ષા અને અનુપ્રેક્ષાથી અનુભવ જન્મે.
- * ચાવ્યા વિના શેરડીનો રસ મળતો નથી તેમ અનુપ્રેક્ષા
વિના શાસ્ત્રોમાંથી અનુભવ મળતો નથી.

- * મહેનત વિના અનુભવ મળતો નથી.
લક્ષ્ય વિનાની મહેનતથી પણ અનુભવ મળતો નથી.
- * જ્ઞાન અને ક્રિયા અનુભવ જન્માવનારા પરિબળ છે.
- * દરેક જ્ઞાનનો અને દરેક ક્રિયાનો અનુભવ અલગ અલગ સ્વાદ ધરાવે છે.
- * અનુભવ વિનાનું જ્ઞાન બોજ બનીને રહી જાય છે.
અનુભવ વિનાની ક્રિયા કષ્ટ રૂપ બને છે.
- * અનુભવ ભાવની ધારાને અખંડ રાખે છે.
- * વિસ્મય, આનંદ, રોમાંચ દ્વારા અનુભવને ઓળખી શકાય.
- * અનુભવ મોહ પર ઘા કરીને આત્માને સમ્યક્દર્શનના દરવાજા સુધી લઈ જાય છે.
- * કુંભાર માટીના પિંડને ચક્ર પર ચઢાવી આકાર આપે છે તેમ દરેક શુભચિત્તને ક્રિયાના ચક્ર પર ચઢાવી ભાવનો આકાર આપવાનો છે.
- * ક્રિયાને ભાવ સુધી પહોંચાડવા મન સરળ જોઈએ, સાચી સમજણ જોઈએ, ગુરૂ સારા જોઈએ.
- * સદ્ગુણી સેવા મનને સરળ અને સમજને નિર્મળ બનાવે છે.
- * ભાવ વિનાની ક્રિયા સહી વિનાના ચેક જેવી છે.
ક્રિયા વિનાનો ભાવ આંકડા વિનાના ચેક જેવો છે.
ભાવ સહિતની ક્રિયા પૂરા ચેક જેવી છે.
- * મુખ અપશબ્દો બોલતા હોય, નિંદા થતી હોય, મશ્કરી થતી હોય, કડવા શબ્દો બોલતા હોય આવા અશુદ્ધ મુખથી ભગવાનની પૂજા ન થાય.

- * પ્રભુગુણ ગાઈને નિર્મળ થયેલી જીભ અને મુખ પૂજા માટે પાત્ર છે.
- * દોષ અને પ્રમાદ દૂર થાય તો સદ્બુદ્ધિ સહજ છે.
- * પાણીથી શરીરનો મેલ ધોવાય, ધ્યાનના પરિણામથી આત્માનો મિથ્યાત્વ મેલ ધોવાય.

કા. સુ. ૭

- * ચાર પ્રકારના માણસો છે
– બોગનવેલના ફૂલ જેવા, દેખાય સારા પણ સુગંધ વિનાના.
– સુખડ જેવા, દેખાવ ન હોય પણ સુગંધ ઉત્તમ,
– ઘતૂરાના ફૂલ જેવા, દેખાવ ખરાબ અને સુગંધ નહીં,
– ગુલાબના ફૂલ જેવા સુંદરતા અને સુવાસનો સમન્વય.
- * બ્રેઈન, બોડી, બિઝનેસ જીવનની સુંદરતા છે.
(સદ્બુદ્ધિ, સંપત્તિ, શરીર) બિહેવિયર (સદાચાર) જીવનની સુવાસ છે.
- * સમાજ ફૂલનાં બગીચા જેવો છે, તેની સારસંભાળ માળી બનીને કરે તે સાચો આગેવાન.
- * વધુ પડતું પાણી ફૂલને નુકસાન કરે, વધુ પડતો તાપ ફૂલને સૂકવી નાંખે. માળીનું કામ છે વધુ પડતા તાપથી અને વધુ પડતા પાણીથી બગીચાને બચાવે. આગેવાન વધુ પડતી છૂટ અને વધુ પડતા બંધનથી સમાજને બચાવે.

- * સંસ્કારોનું સંરક્ષણ, સદાચારોનું સંવર્ધન, સુવિચારોનું જતન જે સમાજ કરતો હોય તે સમાજ ઉન્નત બને છે.
- * સમાજની મર્યાદાઓ લક્ષ્મણરેખા જેવી છે. વાડ વિનાનું ખેતર અને નિયમ-મર્યાદા વિનાના સમાજની હાલત ખરાબ થાય છે.
- * જૈન સમાજ જૈનધર્મના પાયા પર ઊભો છે. જે દિવસે ધર્મનો સમાજ સાથે સંબંધ તૂટશે તે દિવસે જૈન સમાજ જૈન નહીં રહે.
- * જૈનોની વસતિ ઘટી છે તેનું કારણ ધર્મ અને સમાજે લીધેલા છૂટાછેડાં છે.
- * વિશ્વને શાંતિનો સંદેશ કેવળ જૈન ધર્મ આપી શકે છે. સાચી અહિંસા, કચ્છા, પ્રેમ જૈન ધર્મ પાસે જ છે.
- * માણસ તલવારની અણીથી નહીં, પ્રેમાળ લાગણીથી બદલાય છે.
- * પૈસા પાછળ પડેલો સમાજ દિશાભ્રાંત છે. તેનું અધઃપતન થાય છે. ધર્મના સહારે સમાજની ઉન્નતિ થાય છે.
- * જૈનો અહિંસાને જીવન અને સુગંધ બનાવે તો વિશ્વમાંથી હિંસા નાબૂદ થઈ શકે.

કા. સુ. ૯

- * જ્ઞાન અનુભવમાં ફેરવાય તો આત્મા મળે.
- * અનુભવજ્ઞાનમાં આત્મા વિષયક મિથ્યા ભ્રમણા તોડવાની શક્તિ છે.

- * પરમાત્માનું રૂપ અને પરમાત્માનું વચન અંતરમાં એક ઈંટ ઈંટ પ્રતિબિંબિત થાય તો અનુભવ જાગે.
- * ધર્મના ચાર સ્તર છે.
ક્રિયાત્મક ધર્મ,
ગુણાત્મક ધર્મ,
જ્ઞાનાત્મક ધર્મ,
અનુભવાત્મક ધર્મ.
તમે કયા સ્તર પર છો તે તપાસો.
- * સંસાર કરતાં ક્રિયાધર્મમાં વિશેષ રૂચિ જાગે તો ગુણાત્મક ધર્મ મળે. ગુણ કરતાં જ્ઞાનમાં વધુ રૂચિ જાગે તો અનુભવ થાય.
- * પરમાત્મા હૃદયમાં આવે તેની પહેલી નિશાની પરમાત્મામાં વીતરાગતાના દર્શન થાય / સ્પર્શ થાય. બીજી નિશાની, રાગના સાધનો વચ્ચે વિરાગ ટકાવવાનું મન થાય. ત્રીજી નિશાની, વાસનાના સંબંધો કચ્છાના બની જાય.
- * કચ્છાની અભિવ્યક્તિનું પ્રથમ ચરણ – સમાનુભૂતિ (આપ સમ સકલ જગ લેખવે) દ્વિતીય ચરણ – આનંદની વહેંચણી (શીખવે લોકને તત્ત્વ)
- * ભગવાનના વચનો પરની દૃઢ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ જ સત્ત્વ ખીલવે છે.

આજ્ઞાધર્મથી અનુબદ્ધ અને શબ્દશ્રીથી
સમૃદ્ધ સાહિત્યનાં પ્રકાશન કરવામાં
સમુદાય સહયોગ આપનાર લાભાર્થી પરિવાર

પ્રવચન સ્તંભ

- શ્રી હેમતલાલ છગનલાલ મહેતા પરિવાર – કલકત્તા
- શ્રીમતી પ્રભાબેન નંદલાલ શેઠ – મુંબઈ
- યુવા સંસ્કાર ગ્રૂપ – નાગપુર
- જયંતીલાલ માણેકચંદ કોઠારી પરિવાર
- હસ્તે – પ્રબોધભાઈ, વિરેન્દ્રભાઈ તથા ભરતભાઈ – મુંબઈ
- શ્રીમતી કામાક્ષીબેન પ્રવિણચંદ્ર શાહ – (રાંદેર) હાલ – મુંબઈ
- શ્રી મણિલાલ બેચરદાસ સાવરકુંડલા પરિવાર – વિલેપાર્લે, મુંબઈ
- શ્રીમતી શોભનાબેન ચંદ્રકાંતભાઈ શાહ – જુહૂસ્કીમ, મુંબઈ
- ચંપાબેન જયંતીલાલ દાનસંગભાઈ અજબાણી – મુંબઈ
- શ્રી તેજપાલભાઈ શશીકાંતભાઈ શાહ – મુંબઈ
- નદંપ્રભા તીર્થભૂમિ ટ્રસ્ટ – પાલીતાણા

પ્રવચન પ્રેમી

- શ્રી સુધીરભાઈ કે. ભણશાળી – કલકત્તા
- શ્રી કુમારપાળ દિનેશકુમાર સમદકિયા – મંચર
- શ્રી શાંતિલાલ ગમનાજી રાંકા (મંડારવાળા) – સાબરમતી, અમદાવાદ
- આરટેક્ષ એપરલ્સ – સાબરમતી, અમદાવાદ
- શ્રી પ્રેમચંદ સ્વચંદ શાહ (કુણાઘેરવાળા) – અમદાવાદ
- શ્રી છગનલાલ તિલોકચંદ સંઘવી – સાબરમતી, અમદાવાદ
- શ્રી અશોકભાઈ ઘેલાભાઈ શાહ – (જૈન મર્ચન્ટ સો.) અમદાવાદ
- શ્રીમતી પન્નાબેન રમેશભાઈ – પાર્લા, મુંબઈ
- હરીબાઈ મુળચંદ મહેતા ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ – મુંબઈ
- શ્રી વસંતભાઈ પી. કોઠારી (સી.એ.) – મુંબઈ
- શ્રીમતી કુસુમબેન અમૃતલાલ શાહ – મુંબઈ
- શ્રીમતી લલીતાબેન ગોવિંદજી શાહ, મુંબઈ
- શ્રી શાંતીલાલ હરિલાલ મહેતા, મુંબઈ
- શ્રીમતી મોનાબેન મચંક શાહ, મુંબઈ
- શ્રી સમરથમલજી જીવાજી વિનાયકીયા (મોકલસર) – પૂના
- સંઘવી વીરચંદજી હુકમાજી – પૂના
- શ્રીમતી નાથીબાઈ બાબુલાલજી વીરચંદજી રાઠોડ – પૂના

પ્રવચન ભક્ત

- શ્રી ચંદુલાલ નેમચંદ મહેતા – કલકત્તા
- શ્રી છોટાલાલ દેવચંદ મહેતા – કલકત્તા
- શ્રી ખુશાલચંદ વનેચંદ શાહ – કલકત્તા
- શ્રી રસીકલાલ વાડીલાલ શાહ – કલકત્તા
- શ્રી કસ્તૂરચંદ નાનચંદ શાહ – કલકત્તા
- શ્રી મંછાલાલ શામજી જોગાણી – કલકત્તા
- શ્રી ગુલાબચંદ તારાચંદજી કોચર – નાગપુર
- શ્રીમતી સમજુબેન મણીલાલ દોશી પરિવાર – નાગપુર
- ઉંઝાનિવાસી શ્રી નટવરલાલ પોપટલાલ મહેતા – નાગપુર
- શ્રી પ્રવીણચંદ્ર વાલચંદજી શેઠ (ડીસાવાલા) – નાસિક
- શ્રી ચંદ્રશેખર નરેન્દ્રકુમાર ચોપડા – વરોરા
- શ્રી સુભાષકુમાર વાડીલાલ શાહ – કરાડ
- શ્રી પ્રકાશ બાબુલાલ, દેવેન્દ્ર, પરાગ, પ્રિતમ શાહ – મંચર
- શ્રીમતી હસમુખબેન જયંતીલાલ શાહ (પૃથ્વી) – વાપી
- શ્રી વિનોદભાઈ મણિલાલ શાહ – અમદાવાદ
- સ્વ. રંભાબેન ત્રિકમલાલ સંઘવી,
હસ્તે – મહેન્દ્રભાઈ – આણંદ
- શ્રી શેફાલી મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘના આરાધકો – અમદાવાદ
- પુખરાજ રાયચંદ પરિવાર – સાબરમતી, અમદાવાદ
- એક સદ્ગૃહસ્થ, હરજી (રાજસ્થાન)
- વોરા નાગરદાસ કેવળદાસ રિલિ. ટ્રસ્ટ – અમદાવાદ
- શ્રી લાંબકિયા જૈન સંઘ – લાંબકિયા
- શ્રી નથમલજી પ્રતાપચંદજી બેડાવાળા –
સાબરમતી, અમદાવાદ

- શ્રીમતી રંજનબેન જયકુમાર શાહ – કેનેડા
- શ્રીમતી નીરુબેન ઉત્તમચંદ સોઠાણી –
સાબરમતી, અમદાવાદ
- શ્રીમતી રમીલાબેન બાબુલાલ રાયચંદ – વાપી
- શ્રી વેલચંદ જવાનમલજી ઓસવાલ – ચિપળૂણા
- શ્રીમતી લીલાબેન બાબુલાલ દેવીચંદજી વિનાયકિયા – ડીસા
- શ્રી પૂનમચંદ કસ્તૂરજી માંડોત પરિવાર – કુચાવાડા
- સુપુત્રો – કાળીદાસ – ઘેવરચંદ – જેઠમલ
- સ્વ. સુવાબેન અમૃતલાલ દેવીચંદજી વિનાયકિયા પરિવાર – ડીસા
- શ્રીમતી સવિતાબેન વૃજલાલ પોપટલાલ દોશી –
(મહુવા) પાર્લા, મુંબઈ
- શ્રી વિનોદભાઈ દોશી, શ્રીમતી વસંતાબેન મનહરલાલ
દોશી – મુંબઈ
- શ્રી મહેન્દ્રકુમાર કાંતિલાલ ખાંડવાલા – મુંબઈ
- શ્રી કપૂરચંદજી ભબુતમલજી સોલંકી – મુંબઈ
- ડૉ. નરેન્દ્ર એમ. શાહ – ખામગાંવ
- સંઘવી રતનબેન ચુનીલાલ હુકમાજી – પૂના
- શ્રીમતી પ્રભાવતીબેન રમણલાલ શાહ – મુંબઈ
- શ્રીમતી જયશ્રીબેન ભૂપેન્દ્રભાઈ શાહ – મુંબઈ
- શ્રીમતી પન્નાબેન ચોગેશભાઈ શાહ – મુંબઈ
- શ્રીમતી તુલસીબાઈ ધર્માજી – પૂના
- શ્રી હંસરાજજી તારાચંદજી સંઘવી – પૂના
- શ્રી સંઘવી ખુમાજી માનાજી – પૂના
- શ્રી જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘ ગુલટેકડી – પૂના
- શ્રી સંઘવી ગણેશમલજી વકતાજી – પૂના

સાહિત્ય-સૂચિ

૧. સ્તુતિસરિતા (ચોથી આવૃત્તિ)
૨. ગુણાનુવાદ પ્રવચન
૩. રામચંદ્રં નમામિ
૪. સાધુ તો ચલતા ભલા
(ભાગ - ૧/૨)
૫. પ્રભુ ! ક્યારે કૃપા કરશો
૬. ફૂલ નહીં તો પાંખડી
૭. પર્વ પ્રવચન (બીજી આવૃત્તિ)
૮. પ્રસન્નતાની પાંખો
૯. મોતીએ બાંધી પાળ
૧૦. ચપટી ભરી ચોખા
૧૧. ચાહે તો પાર કરો (હિંદી)
૧૨. બાળકોના જીવવિચાર (ગુજરાતી/હિંદી)
૧૩. ક્ષમાભાવના
૧૪. આનંદઘનઅષ્ટપદી
૧૫. ક્રોધને જીતવાનો માર્ગ
(ગુજરાતી / હિંદી / મરાઠી)
૧૬. મારા મનગમતા વિચારોની ડાયરી
૧૭. વહેલી સવારનો શંખનાદ
૧૮. અનહદની આરતી

૧૯. એક દીવાની જ્યોત
૨૦. જગ સપને કી માયા
૨૧. શબ્દે શબ્દે શાતા
૨૨. જીવનની સપ્તપદી
(ગુજરાતી / હિંદી)
૨૩. વંદના
૨૪. મૃત્યુની ભાવયાત્રા
(ગુજરાતી / હિંદી)
૨૫. જાગો રે, મા-બાપ (હિંદી)
૨૬. અડધી રાતે અજવાળું
૨૭. અક્ષરથી આગળ
૨૮. પ્યારે પ્રભુ દીદાર (હિંદી)
૨૯. સુખે જીવવાની કળા
૩૦. સંવેગ રંગ તરંગ ઝીલે
૩૧. યુવા સંસ્કાર પ્રવચન
૩૨. ચાર ગતિ કે દુઃખ (હિંદી)